

Németh István Péter

KÖVÁGÓÖRSI NÁSZUTASOK

Van egy fotó, ami fölött különös érzés fog el. Mintha sosem a látott táj, a valóságos felől volna azonosítható egy fénykép, hanem a fényképtől, a papírra nagyított felvételtől lenne hiteles egy táj. A kővágóörsi templom és előterében ugyanis én először mindig Radnótit és hitvesét, Fannit (Fifit) látom, amióta megláttam Szalai Imre fotográfiáját 1935-ből. Gyermekkoromban a szegedi Tiszatájban jelent meg, de nem innen ismerem meg, hanem a Harmath István és Katsányi Sándor szerkesztette *Veszprém megye irodalmi hagyományai* című könyvből. Idén májusban Radnóti Miklós költő születésének centenáriumát ünnepeltük. Ideje, hogy magamnak is, de minden érdeklődőnek összegyűjtsem mindazt Tapolcán, Kővágóörs közelében, amit erről a fényképről tudok.

A források, közöttük főképpen az ezerkilencszázhatvanas és -hetvenes évek napilapjai, arról tanúskodnak, hogy Radnóti Miklós a nászútján volt a Kővágóörsön élt Lakatos Péter Pál vendége. Akkor fotózta le a költőt és Gyarmati Fannit Szalai Imre író, kritikus, aki lírikusként Lakatos-sal együtt bemutatkozott a Nyugat hasábjain is a húszas években. Kővágóörs elmondhatja, hogy a híres orgánium két fiának is bemutatta a verseit. Egy kisközségnek, melynek hajdan gimnáziuma is volt, nem kicsiny dicsőség. Hadd citáljak Lakatos Péter Pál és Szalai Imre verseiből egy-egy szakaszt, hogy ide idézzük a kővágóörsi poétákat, akik fiatalok voltak, s még csak néha-néha lehetnek rossz előérzeteik a XX. század kataklizmáiról:

*Most indulunk a két karomba fojtva
most mindenestül itt vagy: az enyém, -
rezgő levél a lombos jegenyén.*

*Kacag a föld, hogy útnak eredek.
Járatlan út koplaló kövein
lábam alatt gördül a meredek.*

(Szalai: Hegytetőn)

*Napsugár, napsugár: rezgő aranyfonál,
életfonál, fonj be engem, fojtsd meg
bennem az ősz, a könnyet, a bánatot.*

*Napsugár, napsugár, én fiatal vagyok
és én eddig csak őszben jártam, sötét,
vizes láztikkasztó erdőben jártam,
amit sugarad: drága aranyfonál,
Még át nem szőtt soha...*

(Lakatos: Versek I.)

Akár a közös költőbarát Radnóti Miklós, ők is tele vannak vitalitással, ugyanakkor a felfokozott életkedvük mélyén van valami fenyegető, megsejtett komorság, amely veszendőségtudattal tölti el őket. Erről szól Radnóti Miklós *Mint a bika* című közismert verse is. Lakatos Péter Pál versét a Nyugat 1922-es, Szalai Imrét az 1923-as évfolyama közölte. Radnóti Miklós 1930 novemberében gyönyörű verset írt, amit barátjának, Lakatos Péter Pálnak ajánlott. Így található a mai kiadásokban is a *Hajnali elégia* című Radnóti-kötemény ajánlása: *Lakatos Péter Pálnak*

*Betegen feküdtél, amikor először
láttalak és rossz veséddel játszottál
komoran huszonegyest! borok
s feketekávék növelték nagyra azóta
erőnket; már tilalomfák görbülnek
a földig országló gondjaink alatt!*

*Nézd a lányodat Máriát! vidám
élete dedók udvarán csomósodik
össze a többi aprócska Máriákkal s
holnap az asszonyod Anna, (Mária
ő is) nem tud adni mit enni neki!*

*Énekelj Mária! holnapután már
örülni fog Anna balatoni, nyári
örömmel és többi Annáink hó
foga is jó mosolyra virágzik!*

*Már jegenyék árnyéka gyászolja csak
régen fekete kenyérünket s fák
tudják csak a patakok partján,
hogy fejszés emberek lábnyomán fut
össze most sírva az őszi víz fénylő
pocsolyákba s átkok gyűjtik s mérges
köpések dagasztják csobogóra!*

*Gonddal kerített gyümölcsceinket már
lámpák fénye érlelte gyönyörűvé és
kiteljesedett nyomorunk fölött vörös
hamvakkal visszük szét hajnalodó életeinket!*

Ha Lakatos Péter Pál nem írt volna egyetlen verset sem, nevét e Radnóti-költemény akkor is megőrizte volna. Ám nem volt jelentéktelen lírikus ő sem, sőt, nemzedékében betöltött irodalomtörténeti szerepéhez igen jellemző adalék, hogy Fejtő Ferenc – utolsó visszaemlékezéséből tudjuk – éppen Lakatostól hallott először József Attiláról. Radnóti daktilusait ajándékozta kővágóörsi barátjának, amikor maga is az indulásról szólt. Radnóti sem rejtette véka alá szorongását, amin az sem oldott, hogy Lakatos Péter Pál feleségét Annának (mint Jézust nagyanyját), gyermekét pedig Máriának (mint Jézus édesanyját) hívták. Nem merte a megváltóást hinni, s költői előérzetének lett, sajnos, igaza. A Veszprém megyei helységnevek közül elsősorban Szentkirályszabadja fonódik össze Radnóti nevével, ahol a *Razglednicák* utolsó darabját írja, ahonnan a Golgotára, vagyis Abdára ment. Lakatos Péter Pál kicsiben, de végigjárta Radnóti stációit. Az embertelenség ellenében ő is csak egyet tehetett, minél szebb és fegyelmezettebb verseket írt. Lakatos Nagykanizsán, az internáló táborban fordította le Dobrisa Cesaric *Majd ha fű lesz*ek című versét, amelynek hangulata, megverselt halálközelség-élménye, ugyanakkor az embertelenséggel dacoló, gondosan megmunkált szépsége Radnóti fegyelmezettségekben is gyönyörű kései költészetével rokon:

*Jobb lesz talán, ha majd egy szép napon
elköltözöm s porhadó változásként
a rögökben s a férgékben lakom.*

*És hajladozom víg füvekben majd
és napsugár s holdfény csurog ruhámon
és millió fűszálban ring az álmom.*

*Forró agyamból semmi nem marad,
egy gondolat se, csak hideg salak.
fülem se lesz, s a csendet hallanom
már nem lehet – süket lesz szép dalom.*

*Kasza suhint és jajt se hallhatok
és rendre dülve nem fáj semmi sem.
Terhem se lesz, csupán a harmatot
csillogtatom – és könnyű lesz szívem.*

Lakatos Péter Pál e szépséges műfordítása csak 1971-ben, az Irodalomtörténet folyóirat hasábjain jutott el az olvasókhoz. A hetvenes években láttam meg én is a Radnóti Miklóst és Fannit ábrázoló fotografiát. Állnak a kővágóörsi templom előtti téren, köröttük árusok, s ők közrefognak mosolyogva egy kislányt. Nem gondolnak még a passiókra, virágvasárnap is lehetne, de megtudom: Nagybaldogasszony ünnepe van, s búcsút tartottak aznap Tapolcán s Kővágóörsön is. A felvételtől két cikket ismerek, mindkettő a Veszprémi Napló hasábjain jelent meg. Először a fotografiát készítő barát, Szalai Imre visszaemlékező szavait, majd Fonay Tibor *Radnóti Kővágóörsön* című miniesszéjét idézem:

Kővágóörs főterén, a templom előtt a fiatal hitves és Miklós áll. Közöttük Lakatos Péter Pál kislánya, Laci. A felvételt én készítettem, 1935-ben, amikor nászútjuk alkalmából Radnótiék egy éjszakát ott töltöttek. Köröndy asztalos házában aludtak, a Káli út 39.-ben, az utcai kerítés mellett a hához tartozó kicsinyke bódében...

(Cserhát József: *Megyénkből indultak*. 21. rész. Szalai Imre író)

1935-öt írtak akkor, Radnóti Miklós akkor nősült: augusztus 11-én. Ifjú feleségével, Gyarmati Fannival jártak itt, mégpedig Kővágóörsön. Itt született, lakott Lakatos Péter Pál... A kép a kővágóörsi Fő utcán (háttérben a katolikus templommal) ábrázolja a házaspárt, köztük a vendéglátó Lakatos Péter Pál kislányát, Lacit, aki akkor nekem tanítványom volt. Lehetett talán negyedikes osztályos. A kép minden kétséget kizáróan a kővágóörsi Fő utcán készült. Azt is meg lehet állapítani, hogy augusztus 15-én. Erről a kép jobb harmadában a házak előtt árulkodnak a bazárosok sátrai. Ilyen nap bizonyos, hogy csak egy volt Kővágóörsön. Augusztus 15-e, a búcsú napja. Még egyszer kirakodtak az árusok, november 5-én az Imre-napi vásáron, de akkor kint a falu fölötti vásártéren.

Lakatos Péter Pál nászútjuk alkalmával látta vendégül Radnóti Miklósékat. Lakatos szülőháza a falu Révfülöpi utcáján van, Szalai Imre irodalomkritikus többször említi, mint a három költő házat. Valóban, abban a házban született a Zánkán eltemetett Bozzay Pál, a szabadságharc költője, Szalai

Imre és Lakatos Pál. Lakatos édesapja kiskereskedő volt a faluban. Hogy mégsem ebben a házban fogadta vendégét, annak oka egyrészt nyilvánvalóan az volt – mint köztudomású – zaklatták mindketőt – mint köztudomású – zaklatták mindketőt – mint köztudomású – zaklatták mindketőt (Lakatos akkor már nézeteiért börtönt ült). Másfelől pedig rendelkezésre állt, az ecséri dűlőben pincés-présház épületük csodás kilátással a Balatonra. Ott nyugodtan társaloghattak.”

(Fonay Tibor: Radnóti Miklós Kővágóörsön)

Radnóti Miklós és Fanni nászútja az itáliai Velence helyett ide, a Balatonra vezetett. Az Adria helyett a Balaton, a Santa Lucia pályaudvar helyett a révfülöpi állomás, a Szent Márk-katedrális helyett a kővágóörsi templom, a lagúnák közötti szálloda helyett a kicsinyke bódé jutott nekik. A többit már tudjuk. Megsiratnivaló, hogy a mesebeli szegénységet nem követhette egy szépen és értelmesen élt közös élet!

Radnóti Miklós és felesége Fanni, nászútjuk alkalmából Kővágóörsön, 1935. augusztus 15-én